

چکیده

در این رساله طراحی برای کودکان با هدف فراهم آوردن شرایط ایده آل فرایند «رشد» صورت می‌گیرد. سفر پر ماجرای «رشد» کودک در بستر رشد و یا «محیط» اتفاق می‌افتد و ما بعنوان معمار در میان مفاهیم گسترده محیط با مفهوم فضا یا به تعبیری محیط پیرامون کودک که مستقیماً با آن در تعامل است روبرو هستیم.

در این پروژه با نگاهی به روانشناسی رشد و بیان دیدگاه روانشناسان راجع به دوران کودکی، سعی داریم به بررسی محیط و عوامل موثر آن، بر رشد بهتر کودکان بپردازیم. همچنین مخاطب را به توجه به «رفتار، حرکات و واکنش‌های کودکان به محیط اطراف» دعوت می‌کند چرا که این موجودات ظریف و لطیف به دلیل فطرت پاک و حساسی که دارند، از ویژگیها و توانایی‌های برجسته‌ای بهره‌مند می‌باشند و توانایی آن‌را دارند که دسته‌ای از نکات مغفول حتی مجهول زندگی را به ما تذکر و آموزش دهند.

نتیجه این مطالعات و مشاهدات میدانی احکام و پیشنهاداتی است که می‌توان برای خلق محیطی مطلوب برای رشد کودکان از آن بهره‌برد. و نشان می‌دهد که معماری و فضای خلق شده توسط معمار یکی از مهمترین عوامل محیطی هستند که می‌تواند در کنار عوامل مهم دیگری مثل طبیعت، فعالیت‌های هنری و بازی بر رشد کودک و تداوم فرهنگ یک جامعه تاثیر گذار باشد.

کلید واژه: رشد، محیط، فضا، روانشناسی کودک

فهرست

مقدمه

فصل اول : طرح تحقیق

مقدمه

- ۱-۱ آشنایی با کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۴
- ۱-۱-۱ تاریخچه کانون پرورش فکری در ایران ۴
- ۱-۱-۲ اهداف و وظایف ۴
- ۲-۱-۱ معرفی فعالیت های کانون ۵
- ۳-۱-۱ مخاطبان کودک ۶
- ۲-۱ پیشینه تحقیق ۷
- ۳-۱ اهداف طراحی مجتمع فرهنگی - هنری کانون در این پروژه ۷
- ۴-۱ فرضیات و سوالات تحقیق ۸
- ۵-۱ روش تحقیق ۸
- نتیجه گیری ۹

فصل دوم : روانشناسی رشد

مقدمه

- ۱-۲ مبانی روانشناسی رشد ۱۱
- ۱-۲-۱ تعریف رشد ۱۱
- ۲-۱-۲ ماهیت رشد ۱۱
- ۳-۱-۲ روانشناسی رشد ۱۲
- ۴-۱-۲ انواع رشد ۱۳
- ۱-۲-۴ رشد طبیعی ۱۳
- ۲-۴-۱-۲ رشد اکتسابی ۱۳
- ۳-۴-۱-۲ رشد متعالی ۱۴
- ۵-۱-۲ مراحل رشد ۱۵
- ۱-۲-۵-۱ مراحل رشد روانی از نظر موریس دُبس ۱۵
- ۲-۵-۱-۲ مراحل رشد از دیدگاه کرونر ۱۶
- ۳-۵-۱-۲ مراحل رشد از دیدگاه پیازه ۱۷
- ۴-۵-۱-۲ مراحل رشد از دیدگاه اسلام ۱۹
- ۵-۵-۱-۲ رشد شناختی در هفت سال اول ۲۰
- ۶-۵-۱-۲ رشد شناختی در هفت سال دوم ۲۲
- ۶-۱-۲ جایگاه دوران کودکی در بررسی های علمی روانشناسی ۲۳
- ۷-۱-۲ تاریخچه روانشناسی (با بررسی وضعیت کودک از گذشته تا به حال) ۲۴

۲۵ ۲-۲ بستر و زمینه های رشد کودک
۲۵ ۱-۲-۲ تعریف بستر رشد
۲۶ ۲-۲-۲ بازی، بستر رشد کودک
۳۸ ۳-۲-۲ هنر، زمینه ساز رشد کودک
۴۲ ۴-۲-۲ ارتباط مستقیم با طبیعت، مقدمه رشد کودک
۴۳ ۵-۲-۲ نقش فضای معماری در رشد کودک
۴۵ نتیجه گیری
فصل سوم : گامهایی به سوی طراحی فضای آفرینش هنری کودک	
مقدمه	
۴۷ ۱-۳ پیشنهادات طراحی بر اساس نظریات روانشناسان
۴۷ ۱-۱-۳-۱ نظریات و مطالعات پایه
۴۹ ۲-۱-۳ دستورالعمل طراحی برای کودکان براساس مطالعات کرونر
۴۹ ۱-۲-۱-۳ عملکرد کیفی
۵۴ ۲-۲-۱-۳ طراحی کیفی
۵۹ ۲-۳ پیشنهادات طراحی براساس مطالعات میدانی
۵۹ ۱-۲-۳ توجه به نقش اجزای کالبدی فضا در تداوم فرهنگ
۶۱ ۲-۲-۳ بازی های کودکانه
۶۱ ۳-۲-۳ اهمیت نقش کف
۶۳ ۴-۲-۳ فضاسازی کودکان
۶۳ ۵-۲-۳ فضای پله
۶۴ ۶-۲-۳ توجه کودکان به جزئیات فضا
۶۴ ۷-۲-۳ فضای پشت بام
۶۵ ۸-۲-۳ اهمیت و جاذبه آب برای کودکان
۶۵ ۹-۲-۳ مدیریت در فضای خصوصی و حس استقلال طلبی
۶۶ ۱۰-۲-۳ بچه های شهر و روستا
۶۷ ۱۱-۲-۳ کودکان و حیوانات
۶۹ ۳-۳ معیارهای کیفی در طراحی کودکانه
۶۹ ۱-۳-۳ امنیت
۷۱ ۲-۳-۳ تعلق خاطر
۷۴ ۳-۳-۳ حس «جستجو» و «امکان کشف»
۷۸ نتیجه گیری
فصل چهارم : مقدمات طراحی و معرفی طرح	
مقدمه	

- ۱-۴ فرآیند معمول طراحی ۸۰
- ۱-۱-۴ انتخاب مقیاس طراحی در شهر یزد ۸۰
- ۲-۱-۴ مکان یابی سایت طراحی و تجزیه و تحلیل آن ۸۰
- ۳-۱-۴ پیش بینی جمعیت، محدوده سنی و گروه های استفاده کننده ۸۶
- ۵-۱-۴ حوزه های فعالیتی در مجتمع فرهنگی- هنری ۸۷
- ۱-۵-۱-۴ حوزه فعالیت های مدیریتی و اداری مجتمع فرهنگی- هنری کانون ۸۷
- ۲-۵-۱-۴ حوزه فعالیت های خدماتی مجتمع فرهنگی- هنری ۸۹
- ۳-۵-۱-۴ حوزه فعالیت های تربیتی مجتمع فرهنگی- هنری ۹۱
- ۶-۱-۴ ارائه دیاگرام ها و تحلیل های نهایی در مقدمات فرآیند معمول طراحی ۱۱۳
- ۷-۱-۴ نتایج فرآیند معمول طراحی ۱۱۷
- ۲-۴ فرآیند طراحی کودکانه ۱۱۹
- ۱-۲-۴ ارائه روش فرآیند طراحی کودکانه ۱۲۰
- ۱-۲-۴ تمرین اول: مشاهده رفتار کودکان ۱۲۰
- ۲-۱-۲-۴ تمرین دوم: مرور خاطرات کودکی ۱۲۱
- ۳-۱-۲-۴ تمرین سوم: شناخت «کودک درون» ۱۲۲
- ۲-۲-۴ نتایج فرآیند طراحی کودکانه ۱۲۷
- ۱-۲-۲-۴ طراحی آزاد عناصر و اجزای فضاها (رسیدن به حال و هوای فضای کودکانه) ۱۲۸
- ۲-۲-۲-۴ طراحی آزاد تک فضا براساس فعالیت (رسیدن به حال و هوای کیفی فضا) ۱۳۲
- ۳-۴ ترکیب فرآیند معمول طراحی و فرآیند طراحی کودکانه ۱۳۴
- ۱-۳-۴ انطباق فرم های کلی در سایت طراحی ۱۳۴
- ۲-۳-۴ طراحی براساس دیاگرام فعالیت ها (ارائه نقشه های فاز صفر) ۱۳۵
- ۳-۳-۴ توجه به عناصر و اجزای خاص در طراحی ۱۳۶
- نتیجه گیری ۱۳۸
- نتیجه گیری کلی ۱۳۹
- منابع و مآخذ ۱۴۵
- پیوست ۱ (بررسی نمونه های داخلی و خارجی) ۱۴۷
- پیوست ۲ (نقشه های اجرایی طرح) ۱۶۸

فهرست جداول

شماره جدول	عنوان جدول	شماره صفحه
(۱-۲)	نقاشی	۳۹
(۲-۲)	گل بازی و سفالگری	۳۹
(۳-۲)	جدول ادبیات	۴۰
(۴-۲)	عکاسی	۴۰
(۵-۲)	موسیقی	۴۰
(۶-۲)	کاردستی	۴۱
(۷-۲)	عروسک بازی	۴۱
(۱-۴)	اطلاعات و برنامه فیزیکی حوزه فعالیت های مدیریتی و اداری مجتمع فرهنگی- هنری کوی اساتید	۸۸
(۲-۴)	اطلاعات و برنامه فیزیکی حوزه فعالیت های خدماتی فرهنگی- هنری	۹۰
(۳-۴)	اطلاعات و برنامه فیزیکی فضای کلاس ۳ تا ۶ ساله ها برای ۲۰-۳۰ نفر	۹۵
(۴-۴)	برنامه فیزیکی فضای کلاس ۶ تا ۹ ساله ها برای ۳۰-۲۰ نفر	۹۶
(۵-۴)	برنامه فیزیکی فضای کلاس ۹ تا ۱۲ ساله ها برای ۳۰-۲۰ نفر	۹۶
(۶-۴)	برنامه فیزیکی فضای باز متعلق به فعالیت های در گروه برای ۷۵ نفر	۹۷
(۷-۴)	برنامه فیزیکی فضای چندمنظوره متعلق به فعالیت های در گروه برای ۷۵ نفر	۹۷
(۸-۴)	برنامه فیزیکی فضای عمومی فعالیت های هنری تجسمی برای ۴۰ نفر	۱۰۰
(۹-۴)	برنامه فیزیکی کارگاه موسیقی برای ۳۰ نفر	۱۰۱
(۱۰-۴)	برنامه فیزیکی فضای عمومی فعالیت های ادبی و هنرهای نمایشی برای ۳۰ نفر	۱۰۱
(۱۱-۴)	برنامه فیزیکی فضای باز عمومی فعالیت های هنری	۱۰۲
(۱۲-۴)	اطلاعات برنامه فیزیکی حوزه فعالیت های عمومی علمی	۱۰۵
(۱۳-۴)	اطلاعات برنامه فیزیکی فضای باز متعلق به حوزه فعالیت های عمومی عملی	۱۰۵
(۱۴-۴)	برنامه فیزیکی حوزه فعالیت های عمومی مشترک	۱۰۷
(۱۵-۴)	اطلاعات و برنامه فیزیکی فضای بازی از حوزه فعالیت های پشتیبانی	۱۱۰
(۱۶-۴)	اطلاعات و برنامه فیزیکی آمفی تئاتر از حوزه فعالیت های پشتیبانی با ظرفیت ۹۰ نفر	۱۱۱
(۱۷-۴)	اطلاعات و برنامه فیزیکی نمایشگاه و فروشگاه عرضه محصولات	۱۱۱
(۱۸-۴)	اطلاعات و برنامه فیزیکی غذاخوری و بوفه از حوزه فعالیت های پشتیبانی	۱۱۲
(۱۹-۴)	اطلاعات و برنامه فیزیکی فضای باز مجموعه از حوزه فعالیت های پشتیبانی	۱۱۲

فهرست شکل ها

شماره صفحه	عنوان شکل	شماره شکل
۵۰	عملکرد کیفی (طراحی اتاق همگانی)	(۱-۳)
۵۰	عملکرد کیفی (اتاق های کوچک با درها)	(۲-۳)
۵۰	عملکرد کیفی (طاقچه، گوشه، برآمدگی)	(۳-۳)
۵۱	عملکرد کیفی (پله ها)	(۴-۳)
۵۱	عملکرد کیفی (برج ها، خانه های درختی، و مکان های بالا)	(۵-۳)
۵۱	عملکرد کیفی (ساختار خانه)	(۶-۳)
۵۲	عملکرد کیفی (مبلمان کودک)	(۷-۳)
۵۲	عملکرد کیفی (بازی های مخصوص)	(۸-۳)
۵۳	عملکرد کیفی (عکس، نقشه کتاب، کتابخانه)	(۹-۳)
۵۳	عملکرد کیفی (جاهای مختلف برای نگه داری انواع چیزها)	(۱۰-۳)
۵۴	عملکرد کیفی (بیرون و اطراف خانه)	(۱۱-۳)
۵۴	عملکرد کیفی (طبیعت)	(۱۲-۳)
۵۵	طراحی کیفی (نمای اشتباه ناپذیر خانه)	(۱۳-۳)
۵۵	ورودی های دعوت کننده	(۱۴-۳)
۵۶	روشنایی	(۱۵-۳)
۵۶	راحتی (آسایش)	(۱۶-۳)
۶۱	بازی های کودکانه	(۱۷-۳)
۶۱	اهمیت نقش کف	(۱۸-۳)
۶۲	اهمیت نقش کف	(۱۹-۳)
۶۳	فضای پله	(۲۰-۳)
۶۵	مدیریت در فضای خصوصی و حس استقلال طلبی	(۲۱-۳)
۶۹	امنیت	(۲۲-۳)
۷۰	امنیت	(۲۳-۳)
۷۰	فضای منظم و امنیت روانی	(۲۴-۳)
۷۰	فضای شلوغ و عدم امنیت روانی	(۲۵-۳)
۷۱	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۲۶-۳)
۷۱	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۲۷-۳)
۷۱	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۲۸-۳)
۷۲	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۲۹-۳)
۷۲	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۳۰-۳)
۷۲	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۳۱-۳)
۷۳	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۳۲-۳)
۷۳	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۳۳-۳)
۷۳	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۳۴-۳)
۷۴	معیارهای کیفی در طراحی کودکانه (تعلق خاطر)	(۳۵-۳)
۷۴	احساس تعلق خاطره فضا	(۳۶-۳)
۷۴	حس «جستجو» و «امکان کشف»	(۳۷-۳)
۷۵	حس «جستجو» و «امکان کشف»	(۳۸-۳)
۷۵	حس «جستجو» و «امکان کشف»	(۳۹-۳)
۷۵	حس «جستجو» و «امکان کشف»	(۴۰-۳)
۷۵	حس «جستجو» و «امکان کشف»	(۴۱-۳)
شماره صفحه	عنوان شکل	شماره شکل
۷۶	حس «جستجو» و «امکان کشف»	(۴۲-۳)

۷۶	حسن «جستجو» و «امکان کشف»	(۴۳-۳)
۷۶	حسن «جستجو» و «امکان کشف»	(۴۴-۳)
۷۶	حسن «جستجو» و «امکان کشف»	(۴۵-۳)
۷۶	حسن «جستجو» و «امکان کشف»	(۴۶-۳)
۷۷	حسن «جستجو» و «امکان کشف»	(۴۷-۳)
۸۱	پلان محله کوی اساتید دانشگاه یزد و تحلیل موقعیت و جمعیت.	(۱-۴)
۸۲	پلان محله کوی اساتید دانشگاه یزد و موقعیت عناصر شاخص و مرکز محله.	(۲-۴)
۸۳	پلان محله کوی اساتید دانشگاه یزد و معرفی مرکز محله و همسایگی های سایت.	(۳-۴)
۸۴	دورنمای دانشگاه یزد و مرکز محله	(۴-۴)
۸۴	عناصر بصری نامطلوب در شمال سایت	(۵-۴)
۸۴	همجواری ضلع شمال شرقی سایت با فضای سبز	(۶-۴)
۸۵	معبر سواره ۱۰ متری و پارکینگ انتهایی	(۷-۴)
۸۵	محور اصلی پیاده	(۸-۴)
۸۵	معبر پیاده و ورودی فعلی هنرستان (۱)	(۹-۴)
۸۵	معبر سواره ۱۴ متری در ضلع شمال غربی سایت	(۱۰-۴)
۹۲	رابطه کودکان در حوزه فعالیت های گروهی	(۱۱-۴)
۹۲	انجام کار گروهی کودکان در کلاس های گروهی	(۱۲-۴)
۹۳	بازی های ایمن برای کودکان ۳ تا ۶ ساله	(۱۳-۴)
۹۳	فضای استراحت در کنار فضای آموزش گروهی	(۱۴-۴)
۹۴	امکان چیدمان های آزاد برای کارفردی، گروهی و جمعی	(۱۵-۴)
۹۸	کارگاه و نمایشگاه هنری	(۱۶-۴)
۹۹	کارگاه صنایع دستی ظریف	(۱۷-۴)
۹۹	کارگاه فنی	(۱۸-۴)
۱۰۰	فعالیت های ادبی و نمایشی	(۱۹-۴)
۱۰۰	آموزش موسیقی	(۲۰-۴)
۱۰۰	فضای باز نمایشی	(۲۱-۴)
۱۰۳	امکان تجربیات علمی در کارگاه ریاضی	(۲۲-۴)
۱۰۳	تجربیات عینی در کارگاه علوم انسانی	(۲۳-۴)
۱۰۴	امکانات سمعی بصری	(۲۴-۴)
۱۰۴	تجربه عملی در یادگیری زبان	(۲۵-۴)
۱۰۴	شناخت عناصر طبیعی و آشنایی با حیوانات	(۲۷-۴)
۱۰۶	سیستم باز دسترسی و مطالعه	(۲۸-۴)
۱۰۸	رابطه حوزه های فعالیت های عمومی سه گانه	(۲۹-۴)
۱۰۹	طراحی بازی های مناسب در فضای بسته بازی	(۳۰-۴)
۱۰۹	کسب تجربه اجتماعی روزمره در کنار عرضه محصولات	(۳۱-۴)
۱۱۰	کسب تجربه زندگی روزمره در کنار سایر فعالیت ها	(۳۲-۴)
۱۱۴	دیاگرام نهایی فضاها و روابط آنها در طراحی مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری	(۳۳-۴)
۱۱۵	تحلیل نهایی سایت طراحی با توجه به شاخصه های بررسی شده	(۳۴-۴)
شماره صفحه	عنوان شکل	شماره شکل
۱۱۶	انطباق دیاگرام نهایی فعالیت ها بر نمودار تحلیل سایت	(۳۵-۴)

۱۱۷	تحلیل سایت در روش فرآیند معمول طراحی	(۳۶-۴)
۱۱۸	دیاگرام نهایی فضاها و روابط آنها در روش فرآیند معمول طراحی	(۳۷-۴)
۱۱۸	انطباق دیاگرام نهایی فضاها و تحلیل سایت به عنوان آخرین مرحله از فرآیند معمول طراحی در پروژه (قبل از خط کشیدن)	(۳۸-۴)
۱۲۲	بررسی رفتار کودک در خانه جدید	(۴۰-۴)
۱۲۲	مرور خاطرات کودکی در خانه سنتی	(۴۱-۴)
۱۲۳	تمرین عملی از یافتن کودک درون (طراحی با دست چپ)	(۴۲-۴)
۱۲۴	تمرینات عملی نگارنده از کار با ابزار متفاوت	(۴۴-۴)
۱۲۴	نمونه های اتوهای کارتونی والت دیزنی	(۴۵-۴)
۱۲۶	تمرین عملی از طراحی با دست چپ	(۴۶-۴)
۱۲۷	مقایسه نقاشی پیکاسو (تصویر بالا) و نقاشی یک کودک ۱۲ ساله	(۴۷-۴)
۱۲۸	طراحی انتزاعی کف یا دیوار	(۴۸-۴)
۱۲۸	طراحی کف با اشکال متنوع	(۴۹-۴)
۱۲۸	طراحی سقف با قابلیت تغییر در عناصر	(۵۰-۴)
۱۲۹	طراحی دیوار جداکننده با استفاده از اثر متعلق به کودک برای ایجاد حس تعلق خاطر	(۵۱-۴)
۱۲۹	طراحی دیوار جداکننده با کمک عناصر انتزاعی آشنا برای ایجاد تعلق خاطر	(۵۲-۴)
۱۲۹	طراحی آزاد بازشو با قابلیت تغییر توسط کودک و طراحی آزاد بازشو با کمک فرم های انتزاعی و دوست داشتنی	(۵۳-۴)
۱۳۰	طراحی بازشو با حس بازشدن در نما برای ایجاد تعلق خاطر	(۵۴-۴)
۱۳۰	طراحی جای نشستن در یک فضای آموزشی	(۵۵-۴)
۱۳۰	طراحی جای نشستن در یک فضای آموزشی	(۵۶-۴)
۱۳۰	طراحی جای نشستن در یک فضای بازی	(۵۷-۴)
۱۳۱	طراحی جای نشستن کودک در یک فضای ادبی	(۵۸-۴)
۱۳۱	طراحی فضای رختکن و نگهداری وسایل	(۵۹-۴)
۱۳۱	طراحی فضای نگهداری وسایل شخصی متعلق به خود کودک	(۶۰-۴)
۱۳۱	طراحی فضای نگهداری وسایل شخصی با استفاده از عناصر ساده سازه ای	(۶۱-۴)
	طراحی آزاد فضای ادبی برای کودک	(۶۲-۴)
۱۳۲	طراحی آزاد فضای آموزشی برای کودک در یک مقطع و رابطه فعالیت های مختلف علمی	(۶۳-۴)
۱۳۲	طراحی جزئیات (آویز) در فضای آموزشی ریاضی	(۶۴-۴)
۱۳۳	طراحی مبلمان با امکان ارائه اطلاعات علمی در فضای آموزشی	(۶۵-۴)
	عنوان شکل	شماره شکل
۱۳۳	طراحی آزاد پلان براساس فعالیت های آموزشی علمی	(۶۶-۴)
۱۳۳	طراحی آزاد پلان برای فعالیتهای هنری	(۶۷-۴)
۱۳۳	طراحی آزاد پلان برای فعالیت های فردی، گروهی و جمعی	(۶۸-۴)

۱۳۵	طراحی نمای مجموعه براساس کلیات پلان در سایت طراحی	(۷۰-۴)
۱۳۵	پروخالی در سایت	(۷۱-۴)
۱۳۵	تصور حجمی براساس دیاگرام فعالیت ها (حوزه فعالیت های در گروه)	(۷۲-۴)
۱۳۶	طراحی نما براساس دیاگرام فعالیت ها جدا از تصور پلان	(۷۳-۴)
۱۳۶	طراحی عنصر نمادین برای خوانایی مجموعه در فضای ورودی	(۷۴-۴)
۱۳۷	طراحی پلکان در فضای داخلی براساس فرم های آشنا برای کودک و ایجاد تنوع در کیفیات فضایی	(۷۵-۴)
۱۳۷	طراحی فضای آمفی تئاتر باز براساس حجم خاص و کارکرد در محله و تنوع حرکت در ارتفاع	(۷۶-۴)
۱۳۷	طراحی کف سازی و الگوی قابل تکرار در نما و ... با امکان تنوع در طراحی با بازی فرم و رنگ	(۷۷-۴)
۱۳۷	طراحی عناصر خاص و جالب توجه برای کودک در فضای داخلی	(۷۸-۴)
۱۴۶	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد(نمای ورودی مرکز)	(پ-۱)
۱۴۶	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد(نمای شمالی مرکز)	(پ-۲)
۱۴۶	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد (میز کتابدار)	(پ-۳)
۱۴۷	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد (پلان وضع موجود)	(پ-۴)
۱۴۸	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد (گود قصه)	(پ-۵)
۱۴۸	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد (کارگاه سفال)	(پ-۶)
۱۴۸	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد (گالری حجمی)	(پ-۷)
۱۴۸	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد (آلاچیق محوطه باز پشت مرکز)	(پ-۸)
۱۴۸	مجتمع فرهنگی هنری کانون پرورش فکری قاسم آباد (کتابخانه نوجوان)	(پ-۹)
۱۴۹	مجتمع کانون پرورش فکری کودک و نوجوان مرکز کرمان (ورودی مرکز)	(پ-۱۰)
۱۴۹	آلاچیق حیاط	(پ-۱۱)
شماره صفحه	عنوان شکل	شماره شکل
۱۵۰	آلاچیق حیاط	(پ-۱۲)
۱۵۰	اتاق آسمان نما	(پ-۱۳)
۱۵۰	اتاق نجوم	(پ-۱۴)
۱۵۰	کتابخانه نوجوان	(پ-۱۵)
۱۵۰	آمفی تئاتر	(پ-۱۶)
۱۵۰	آلاچیق حیاط	(پ-۱۷)
۱۵۰	میز کتابدار	(پ-۱۸)

۱۵۱	آبنما و نور گیر	(پ-۱۹)
۱۵۱	کارگاه نقاشی	(پ-۲۰)
۱۵۱	نمای بیرونی پله	(پ-۲۱)
۱۵۱	گالری	(پ-۲۲)
۱۵۱	نمای داخلی	(پ-۲۳)
۱۵۱	داخل آلاچیق	(پ-۲۴)
۱۵۱	گود قصه گوئی	(پ-۲۵)
۱۵۳	مرکز آفرینش های هنری کانون پرورش فکری کودک و نوجوانان تهران(ورودی مرکز)	(پ-۲۷)
۱۵۳	رصد خانه	(پ-۲۸)
۱۵۳	میز کتابدار	(پ-۲۹)
۱۵۳	کارگاه نقاشی	(پ-۳۰)
۱۵۳	کتابخانه نوجوان	(پ-۳۱)
۱۵۳	کلاس نجوم	(پ-۳۲)
۱۵۶	مدرسه ابتدایی گرین من(پلان)	(پ-۳۳)
۱۵۷	نمای شمالی	(پ-۳۴)
۱۵۷	ورودی اصلی- نمای جنوبی	(پ-۳۵)
۱۵۸	کریدور اصلی	(پ-۳۶)
۱۵۸	آمفی تئاتر پله ای	(پ-۳۷)
۱۵۹	کودکستان ۹۱۱ قصر آرژانتین سایت پلان	(پ-۳۸)
۱۶۰	زمین بازی	(پ-۳۹)
۱۶۰	درخت داخل کلاس	(پ-۴۰)
۱۶۰	ورودی کلاس ها	(پ-۴۱)
۱۶۰	گالری	(پ-۴۲)
۱۶۲	مدرسه سانتاریتا پلان طبقه	(پ-۴۳)
۱۶۲	پرسپکتیو داخلی کلاس	(پ-۴۴)
۱۶۳	مقطع از بنا	(پ-۴۵)
۱۶۳	نمای کلاس ها	(پ-۴۶)
۱۶۳	دید بیرونی از بنا	(پ-۴۷)
۱۶۴	کودکستان طلوع آفتاب زهانگشان (پرسپکتیو از بنا)	(پ-۴۸)
۱۶۵	کودکستان طلوع آفتاب زهانگشان (پلان)	(پ-۴۹)
۱۶۵	کودکستان طلوع آفتاب زهانگشان (نما)	(پ-۵۰)
۱۶۶	کودکستان طلوع آفتاب زهانگشان (پرسپکتیو دید پرنده)	(پ-۵۱)

مقدمه

کودکان آینده سازان سرزمین ما هستند. رشد ایده آل کودک امروز هدف تلاش هایی است که برای داشتن جامعه ایده آل فردا انجام می دهیم. فرآیند رشد کودک در محیط اتفاق می افتد و مسلماً معماران به عنوان طراحان فضا در خلق بخشی از این محیط تاثیر گذار هستند.

طراحی برای کودکان چون خود آنها شیرین و دوست داشتنی است اما دشوار. به دلیل حساسیت و ویژگیهای منحصر به فرد کودک بعنوان استفاده کننده ای خاص از فضا.

آنچه در این مسیر دشوار می تواند راهگشا باشد، شناخت درست و عمیق از شخصیت آنهاست که با مطالعه علم روانشناسی رشد و آشنایی با مراحل رشد کودک میسر است. آشنایی با بستر و محیطی که کودک در آن رشد می یابد و عواملی از محیط که در شکل گیری شخصیت او تاثیر گذارند نیز حائز اهمیت است. اما در پس این موجود به ظاهر ضعیف و حساس فطرت پاک و صادقی وجود دارد که این قابلیت وی باعث می شود واکنش های صادقانه ای نسبت به محیط و جزئیات پیرامونش داشته باشد، که گاهی این واکنش ها را رفتارهای شیرین کودکانه می نامیم و از تماشای آنها لذت می بریم. اما حقیقت این است که بسیاری از رفتارها و حرکات کودکان نتیجه واکنش صادقانه آنها به اتفاقات محیط آنهاست و اشاره غیرمستقیم و گاهی مستقیم به مسبب خود دارند و می توانند حاوی پیامی باشند. اندک توجهی به رفتار کودکان در اطرافمان نمونه های زیادی را در اختیارمان قرار می دهد. به بیان دیگر کودکان با رفتار و حرکاتشان نکاتی را به ما تذکر می دهند و هر فردی به شرط طلب می تواند در معرض این آموزش قرار گیرد و از نتایج آن بهره مند گردد. آنچه مسلم است شناخت کودک در کنار مطالعه روانشناسی رشد و آشنایی با بستر رشد کودک می تواند در رسیدن به احکامی برای خلق فضایی مطلوب برای رشد او یاری رساند. در این رساله با انتخاب مرکز آموزشی مربوط به کودکان و نوجوانان سعی در ایجاد چنین فضایی داریم.

طراحی «مجتمع فرهنگی - هنری کانون پرورش فکری کودکان نوجوانان» در محله کوی اساتید دانشگاه یزد، موضوع طراحی در این رساله می باشد که مطالعات و مقدمات آن به شرح زیر ارائه شده است:

فصل اول: کلیات

در این بخش از رساله ضمن بیان داستان انتخاب موضوع در مقدمه اهداف، پیشینه، فرضیات و سوالات مطرح شده در رساله را بیان کرده و به شناخت موضوع طراحی می پردازیم.

فصل دوم: روانشناسی رشد

در فصل دوم به بررسی و مطالعه روانشناسی رشد می پردازیم و با نظریه روانشناسان راجع به دوران کودکی و مراحل رشد آنها آشنا می شویم. سپس با نگاهی به بستر رشد کودک به مطالعه و بررسی عوامل موثر محیط بر رشد کودک می پردازیم.

فصل سوم: گامهایی به سوی طراحی فضای آفرینش هنری کودک
بنا بر آنچه در فصل دوم بررسی شد در این فصل سعی شده احکام و پیشنهاداتی ارائه شود که بتواند ما را در رسیدن به خلق فضا و محیطی مطلوب برای رشد کودکان کمک کنند.
در این فصل پیشنهادات روانشناسان و پیشنهادات طراحی بر اساس مشاهدات میدانی نگارنده بیان می شود که نقش زیادی در رسیدن به احکام طراحی برای کودکان دارند.

فصل چهارم: مقدمات طراحی و ارائه طرح
در این فصل مقدمات طراحی بر پایه دو فرآیند ارائه می شود:

۱- فرآیند معمول طراحی

شامل انتخاب و تحلیل سایت، جمعیت استفاده کننده، بررسی نیازها، فعالیت ها و

دیاگرام هاست

۲- فرآیند طراحی کودکانه

در این فرآیند که حاصل ثبت تمرینات نگارنده در شناخت کودکان و نحوه خط کشیدن و طراحی برای کودکان است، احکام کیفی طراحی فضاهای کودکانه تقدیم می شود.
و در انتها طرح نهایی که حاصل تلفیق مطالعات و مقدمات طراحی با دو فرآیند «معمول طراحی» و «فرآیند طراحی کودکانه» می باشند، ارائه خواهد شد.

آرزومندم رساله ای که تقدیم حضور عزیزان می شود، زمینه ای باشد برای مطالعه و تحقیق ارزشمند و پر بار دوستانی که به معصومیت کودکان شاد می اندیشند و به فردای سربلند کشورمان امید دارند.

سمانه عطایی

زمستان ۱۳۸۹

فصل اول

طرح تحقیق

آشنایی با کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

تاریخچه کانون پرورش فکری در ایران

اهداف و وظایف

معرفی فعالیت های کانون

مخاطبان کودک

پیشینه تحقیق

اهداف طراحی مجتمع فرهنگی - هنری کانون در این پروژه

فرضیات و سوالات تحقیق

روش تحقیق

نتیجه‌گیری

مقدمه

کودکان آینده سازان سرزمین ما هستند، رشد ایده آل کودک امروز هدف همه تلاشهایی است که برای داشتن جامعه ایده ال فردا انجام می دهیم . فرآیند رشد کودک در محیط اتفاق می افتد و مسلماً معماران به عنوان طراحان فضا در خلق بخشی از این محیط تاثیر گذارند . معماران مختلف در طراحی معماری برای کودکان تلاش و حساسیت زیادی به خرج می دهند ولی غالباً بر اساس تفکرات و تصورات خود . اینکه چه شکلی از معماری با چه ویژگی هایی مطلوب و مورد نیاز کودکان و نوجوانان می باشد هنوز از بسیاری جهات ناشناخته و مورد سوال است . در حالیکه توجه به رفتار و پاسخ های کودکان به شرایط و محیط اطراف ، مطالعه روحیات و رفتار آنها در مراحل رشد و آشنایی با علم روانشناسی کودکان می تواند راهنمایی در طراحی برای آنها باشد ، از نگاه دیگر کودکان را می توان معلمان کوچک معرفی کرد و با مطالعه رفتار و روحیات آنها به راه حلی برای معماری آنها دست یافت. کودک و معماری برای کودکان همواره از موضوعات مورد علاقه من بوده ، لذا مایل بودم موضوع رساله ام نیز حول محور کودک باشد وبا توجه به فقر مراکز فرهنگی و کمبود فضاهای آموزشی جنبی برای کودکان و نوجوانان در شهر یزد این شهر جهت سایت انتخاب شده است. این توضیحات در واقع مقدمه ای بود برای انتخاب موضوع «طراحی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» در محله کوی اساتید دانشگاه یزد که در این فصل برایتان معرفی خواهد شد.

۱-۱ آشنایی با کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از جمله مراکز فعال و با سابقه در امور تربیت و آموزش و پرورش استعدادهای و توانمندیهای کودکان سرزمینمان است. این مرکز به همراهی مربیان کارآموده و اخذ شیوه های نوین آموزش منطبق بر علوم روانشناسی رشد کودک دستاوردهای ارزشمندی را در عرصه های علمی- فرهنگی- هنری ارائه داده است، که جای آن دارد با نظام تربیتی این مرکز، چگونگی پیدایش و فعالیت های آن بیشتر آشنا شویم.

۱-۱-۱ تاریخچه کانون پرورش فکری در ایران

این مرکز در سال ۱۳۴۴ در تهران تاسیس گردید. در ابتدا با نام کتابخانه کانون پرورش فکری شروع به کار نمود، که از اهداف آن پرکردن اوقات فراغت کودکان و نوجوانان و پرورش فکر و اندیشه آنان بود. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به شرکت سهامی دولتی و بر اساس مصوبه قانونی مورخ ۵۹/۲/۱۳ به شورای انقلاب واگذار شد و هدف آن ایجاد امکانات لازم جهت رشد و پرورش فکری کودکان و نوجوانان و کمک به شکوفایی استعدادهای ایشان بر اساس ارزشها و نظام و تربیت اسلامی در اوقات فراغت بود.

۱-۱-۲ اهداف و وظایف

اهداف و وظایف کلی کانون در اساسنامه آن اینگونه عنوان شده است:

الف) هدف^۱

ایجاد امکانات لازم جهت رشد و پرورش فکری و ذوقی کودکان و نوجوانان به شکوفایی استعدادهای ایشان براساس ارزش ها و نظام تعلیم و تربیت اسلامی.

ب) وظایف کلی

۱- تأسیس مراکز عرضه کتاب و آموزش های فرهنگی و هنری مخصوص کودکان و نوجوانان در نقاط مختلف کشور.

۲- کمک به توسعه و تکمیل کتابخانه های مساجد، مدارس، کتابخانه های عمومی و سایر مؤسسات برای ایجاد بخش های خصوصی مخصوص کودکان و نوجوانان.

۳- تهیه و استفاده از وسایل سمعی بصری، تدارک وسایل آموزشی، تولید، خرید، توزیع و نمایش و فروش فیلم های سینمایی مخصوص کودکان و نوجوانان.

^۱. مأخذ: اساسنامه کانون پرورش فکری

- ۴- ایجاد کتابخانه های سیار جهت عرضه کتاب به کودکان و نوجوانان در روستاها و همکاری با سازمان هایی که خدمات مشابه ارائه می نماید.
- ۵- کمک به توسعه و ترویج ادبیات کودکان و نوجوانان از طریق تشویق نویسندگان، طراحان، هنرمندان و ناشران و همکاری با آنان.
- ۶- همکاری با کلیه مؤسسات ایرانی و غیرایرانی که با کانون هدف های مشابه دارند.
- ۷- هرگونه اقدامات دیگری که وصول به هدف های کانون را تسهیل نماید.
- همچنین اهداف مراکز فرهنگی و هنری در این اساسنامه به قرار زیر است:
- ۱- بالا بردن میزان آگاهی، بینش و دانش کودکان و نوجوانان.
- ۲- آماده سازی کودکان و نوجوانان برای توسعه مهارت های فردی و اجتماعی.
- ۳- غنی سازی اوقات فراغت کودکان و نوجوانان با توجه به استعداد های آنها.
- ۴- ارائه برنامه های مختلف فرهنگی و هنری و ادبی با شیوه های مختلف و متنوع.
- ۵- پرورش فکر و آموزش روش حل مسئله.
- ۶- شکوفاسازی خلاقیت.
- ۷- کشف استعدادهای درخشان.
- اهداف یادشده در قالب فعالیت های حضوری و مکاتبه ای اجرا می شود.
- ۱- فعالیت های فرهنگی با محوریت (کتاب و کتاب خوانی)
- ۲- فعالیت های هنری با محوریت (کشف و پرورش ذوق زیبایی شناسی کودکان)
- ۳- فعالیت های ادبی با محوریت (نوشتن خلاق)

۱-۳- معرفی فعالیت های کانون^۲

فعالیت های کانون شامل پنج دسته فعالیت عام فرهنگی، خاص هنری، ادبی، خاص علمی و فعالیت مذهبی می باشد. فهرست آنها به قرار زیر است:

الف- فعالیت های عام فرهنگی:

قصه گویی، شعرخوانی، روخوانی کتاب، معرفی کتاب، بحث آزاد، معرفی شخصیت، معرفی سرزمین، معرفی وقایع و ایام، نشریه دیواری، فعالیت های تحقیقی، مسابقه هنرهای دستی، کاردستی، بازی و سرگرمی، نمایش فیلم استریپ و نمایش فیلم.

ب- فعالیت های خاص هنری:

نقاشی، خوشنویسی، سفالگری، سرود، نمایش عروسکی، عکاسی، فیلم سازی.

^۲. مأخذ: کاتالوگ معرفی فعالیت های کانون پرورش فکری یزد-۱۳۸۷.

ج- فعالیت های خاص ادبی:

طراحی ادبی (کلاس های پرورش حواس، پرورش قوه تخیل و آماده سازی برای نوشتن خلاق)، آموزش شعر (به صورت کارگاهی)، قصه نویسی (به صورت کارگاهی)، برگزاری جشنواره ها و مسابقات و اردوهای ادبی.

د- فعالیت های خاص علمی و ویژه:

نجوم و آسمان نما، اردو و کوهنوردی، بازدیدهای علمی و هنری.

ه- فعالیت های مذهبی:

شامل قرآن، حدیث، احکام و ...

و- بازی و سرگرمی^۳

بازی ها فعالیت های مناسبی هستند که هم خود می توانند بستر یادگیری کودک باشند و هم مباحث دیگری را می توان از طریق بازی و سرگرمی بهتر و آسانتر به کودک ارائه کرد. لذا با توجه به این مطلب، بازی یک فعالیت کلیدی به شمار می رود که تکمیل کننده سایر فعالیت های مجتمع فرهنگی-هنری کانون می باشد.

اهداف بازی و سرگرمی:

۱- ایجاد زمینه های لازم به منظور پرورش فکر و شکوفایی استعدادهای کودکان و نوجوانان.

۲- افزایش مهارت در بکارگیری و استفاده درست از اسباب بازی ها.

۳- امکان برپایی مسابقات و بازی های مناسب و مفید با وجود اسباب بازی ها.

۴- چگونگی استفاده از اسباب بازی های کودکانه در ساخت ماکت هایی که در معرفی ها به

کار گرفته می شوند.

۵- شناسایی قابلیت و نقش اسباب بازی ها در پرورش فکر و تخیل اعضاء در فعالیت هایی

چون: نمایش خلاق و نظایر آن.

۴-۱-۱ مخاطبان کودک^۴

کودکان و نوجوانان که در مراکز کانون به عنوان اعضا خوانده می شوند، از نظر سنی به پنج

گروه تقسیم می شوند. سه گروه اول کودکان و دو گروه دوم نوجوانان می باشد.

- گروه سنی الف: (سال های قبل از دبستان)

- گروه سنی ب: سال های آغاز دبستان (کلاس های اول- دوم- سوم)

^۳. مأخذ: اساسنامه کانون پرورش فکری

^۴. مأخذ: کاتالوگ معرفی فعالیت های کانون پرورش فکری یزد-۱۳۸۷.

- گروه سنی ج: سال های پایان دبستان (کلاس های چهارم و پنجم)

- گروه سنی د: (دوره راهنمایی)

- گروه سنی ه: (سال های دبیرستان)

۲-۱ پیشینه تحقیق

دامنه فعالیت انجام شده برای کودکان، در جهان بسیار است در ایران نیز پژوهش هایی در این زمینه انجام گرفته است. امروزه طراحی هایی که به نام و متناسب به کودکان انجام می شود معمولا در طراحی کودکانها و مهد کودک ها خلاصه می شود، اما آنچه در این میان کمتر مورد توجه قرار می گیرد طراحی برای آنها بر اساس روحیات آنهاست. علی رغم گستردگی و تنوع منابع، مباحث روانشناسی رشد عموما در حوزه های اجتماعی و بصورت مفاهیم پایه و غیر کاربردی (حداقل در زمینه معماری) مطرح می شوند. به علاوه آنکه کمتر مرجع معتبر داخلی یافت می شود که حاصل تحقیقات در زمینه فرهنگی خودمان باشد. از این رو ناچار شدم ضمن آشنایی با برخی از مفاهیم پایه روانشناسی رشد کودک، در میان رساله های کارشناسی ارشد دوستان به جستجو بپردازم. در میان رساله های ارائه شده در رابطه با کودک، تلاش دوستان برای برقراری پیوند مفاهیم پایه عملی روانشناسی با احکام کاربردی خلق فضا در معماری و درک مشابه از این خلا بسیار قابل توجه بود. اما توجه به روانشناسی کودکان و رفتار و پاسخ کودک به محیط که در این رساله به دنبال آن هستیم، مقوله ای است که کمتر به آن توجه شده است.

۳-۱ اهداف طراحی مجتمع فرهنگی - هنری کانون در این پروژه

اهداف کلی

ارتقای سطحی کیفی فضاهای کمک آموزشی برای کودکان و نوجوانان

اهداف جزئی

خلق محیطی مطلوب برای رشد ایده آل کودک و نوجوان

افزایش تاثیرات محیط بر رشد و خلاقیت کودکان و نوجوانان

در این رساله با بررسی و مطالعه روانشناسی رشد و آشنایی با عوامل موثر بر رشد کودک سعی کرده با توجه به پیشنهادات طراحی و مشاهدات میدانی به احکامی دست پیدا کنیم که بتواند در خلق فضای معماری برای کودکان راهگشا باشد. احکام بدست آمده در جهت ایجاد فضاهایی برای ایجاد محیطی ایده آل به منظور ارتقای سطحی کیفی فضاهای کمک آموزشی برای کودکان و نوجوانان تدوین شده است.

۴-۱ فرضیات و سوالات تحقیق

- ۱) کودکان دارای طرق اندیشه، دریافت و احساس خاص خود هستند، که محیط ساخته شده می تواند تاثیر زیادی در آن داشته باشد.
- ۲) کودکان و نوجوانان دارای نیازهای متفاوتی هستند که با توجه به ویژگی ها و خصوصیاتشان، فضاهای خاصی را میطلبند، که این فضاها در جهت پاسخ به این نیازها شکل می گیرند.
- ۳) در زمینه معماری، راهنمایی های کودکان و پاسخ های طبیعی آنها به ویژگی های محیط می تواند ما را به یک معماری مفید و مطلوب برای کودکان نزدیک کند.
- ۴) شرایط و ویژگی های محیط مطلوب برای رشد ایده آل کودک چیست؟
- ۵) چه عواملی باعث ایجاد یک محیط تاثیر گذار بر کودک می شود؟
- ۶) اقتضاعات فضایی در فضاهای مربوط به کودکان جهت تاثیر مثبت بر رشد کودک چیست؟
- ۷) چه عواملی در محیط بر رشد کودک تاثیر بیشتری دارند؟

۵-۱ روش تحقیق

- ۱- کتابخانه ای (مطالعاتی)
 - ۲- میدانی
 - ۳- بررسی نمونه های داخلی و خارجی
- در این پژوهش ما با استفاده از سه تکنیک بالا سعی داریم به بررسی نیازها و روحیات کودک و نوجوان پردازیم و سعی در یافتن راه حلهایی برای بوجود آمدن فضاهایی هستیم که در اینگونه فضاها رشد ایده آل کودک اتفاق می افتد. در ابتدا با مطالعه روانشناسی رشد و دیدگاه روانشناسان به شناخت بیشتر راجع به کودکان می پردازیم و سپس با توجه به مطالعات گذشته و مشاهدات میدانی به تدوین احکام و پیشنهادات طراحی می پردازیم. برای آشنایی بیشتر با نمونه های موجود به بررسی نمونه های ساخته شده در داخل و خارج از کشور می پردازیم.

نتیجه

بر اساس آنچه ملاحظه گردید مجتمع فرهنگی - هنری کانون پرورش فکری با داشتن اهداف، تبیین وظایف، حمایت مریبان کار آزموده و روش های آموزشی نوین و فراهم کردن محیط و امکانات لازم بعنوان یک مجموعه تربیتی ارزشمند فعالیت می کند.

برای توسعه اهداف کانون و ارتقای سطحی کیفی فضاهاى کمک آموزشی برای کودکان و نوجوانان و خلق محیطی مطلوب برای رشد ایده آل کودک و نوجوان همچنین افزایش تاثیرات محیط بر رشد و خلاقیت کودکان و نوجوان، می توان با شناخت بهتر از کودک و مطالعه روانشناسی رشد به احکامی دست یافت که ما را در راه رسیدن به این اهداف کمک می کنند.